

Inhoudsopgave

Inleiding	7	Geld (valuta, creditcard, pinnen)	43
		Gezondheid	43
		Insecten	44
ACHTERGRONDEN	9	Internet	44
Geschiedenis	9	Kaarten	44
De Guanchen	9	Kleding	45
De Spanjaarden	12	Klimaat	45
De Conquistadores	13	Mindervaliden	45
Omwentelingen	14	Musea	46
Generaal Franco	14	Openingstijden	46
De gelukkige eilanden	15	Parkeren	46
Bevolking	16	Pech onderweg	46
Taal en cultuur	16	Persoonlijke veiligheid	47
Stijl van leven	16	Restaurants	47
Eten & drinken	18	Taal	48
Natuur	21	Telefoneren	48
Vulkanisch	21	Tijdsverschil	49
De bloemen- en plantenwereld	23	Toeristeninformatie	49
Dolfijnen en walvissen	25	Verkeersregels	49
Architectuur	27	Weerbericht	49
Huizen	27	Wegen en tol	49
Mudéjar-stijl	28		
		BEZIENSWAARDIGHEDEN	51
		Regio's Tenerife, La Gomera & El Hierro	51
PRAKTISCHE INFORMATIE	31		
Voor de reis	31	Het noordwesten van Tenerife	55
Nuttige adressen	31	Hoogtepunten	58
Reisdocumenten/douane	33	Punta de Teno	58
Vervoer naar Tenerife, La Gomera en		Buenavista del Norte	59
El Hierro	33	Masca	63
Tijdens de reis	36	Garachico	67
Vervoer op de eilanden	36	Playa de San Marcos	70
Accommodatie	37	Icod de los Vinos	70
Sport & beweging	38	Cueva del Viento	71
Van A tot Z	41	San Juan de la Rambla	72
Alarmnummers	41	Loro Parque	72
Brandstof	41	Puerto de la Cruz	74
Drinkwater	41	La Orotava	80
Elektriciteit	41		
Festsdagen	41		
Festivals en evenementen	42		

Inhoudsopgave

Het noordoosten van Tenerife	87	Agulo	171
Hoogtepunten	90	Mirador de Abrante	174
Casa del Vino la Baranda	90	Hermigua	175
Tacoronte	91	El Cedro	177
Casa de Carta	92	Parque Natural de Majona	178
Bajamar & Punta del Hidalgo	92		
La Laguna	94	El Hierro	179
Anaga-gebergte	99	Hoogtepunten	182
Santa Cruz de Tenerife	104	Villa de Valverde	182
San Andrés & Igueste	111	Rond Valverde	185
		Tamaduste	186
Het midden en zuiden van Tenerife	115	Pozo de las Calcosas	187
Hoogtepunten	116	Mirador de la Peña	187
Parque Nacional del Teide	117	Las Playas	188
Acantilado de los Gigantes	126	El Pinar	191
Vilaflor	127	La Restinga	192
Granadilla de Abone	128	De westpunt (het 'kontje')	194
Adeje	128	Route HI-500 (Rondje om de West)	196
De Playa's van het zuiden	130	Rond de Malpaso	197
El Médano	132	Valle del Golfo	199
Poris de Abona	133	Las Puntas	202
Arico	133		
Pirámides de Güímar	133	Spaanse en Canarische woorden,	
Candelaria	136	begrippen en uitdrukkingen	205
		Over de auteur	211
Het zuiden van La Gomera	139	Register	212
San Sebastián de la Gomera	140		
Hoogtepunten	142		
Benchijigua & Imada	146	SPECIALE ONDERWERPEN (kaders)	
Playa de Santiago	147	Canarisch worstelen	12
La Dama & Playa de la Rajita	148	Hond of kanarie?	17
El Cercado	148	De grenzen bereikt?	26
Valle Gran Rey	152	Klimaatneutraal: to be or not to be?	29
Mirador de César Manrique	156	Fred. Olsen en de Noorse dynastie	35
		Smullen in een tijdelijk restaurant	93
		César Manrique	111
Het noorden van La Gomera	159	Huis van de toekomst: Casas	
Nationaal Park Garajonay	160	Bioclimáticas	132
Hoogtepunten	162	Heyerdahl op zee	135
Playa de Alojera	167	Op zoek naar Columbus	145
Vallehermoso	168	Het sprookje van Gara en Jonay	165
Las Rosas	169		

Inhoudsopgave

Fluittaal El Silbo	170	OPGENOMEN KAARTEN	
Een kwestie van koffie	184	Tenerife, ligging	8
Van banneling tot weldoener	195	Tenerife, overzichtskaart	10-11
		Het noordwesten van Tenerife	56-57
		Puerto de la Cruz	76-77
		La Orotava	82
		Het noordoosten van Tenerife	88-89
		La Laguna	96-97
		Santa Cruz de Tenerife	106-107
		Het midden en zuiden van Tenerife	116-117
		Parque Nacional del Teide	118-119
		Het zuiden van La Gomera	140-141
		San Sebastián de la Gomera	143
		Het noorden van La Gomera	160-161
		El Hierro	180-181
EEN AVOND/OCHTEND/MIDDAG IN/OP/MET...			
Finca la Hacienda	62		
Masca	64		
Punta Brava	79		
De Teide	123		
Doña Efigenia	151		
De tropische tuin Argaga	153		
Op zee met Tina	157		
Agulo	173		
Casita Abuela Estebana	190		
WANDELTIPS			
Wandelen in het Teno-gebergte	60		
Wandelen rond Masca	66		
Wandelen in het Anaga-gebergte	100		
Wandelen rond de Teide	121		
Wandelen rond Alajeró	149		
Wandelnetwerken La Gomera	166		
Wandelnetwerken El Hierro	198		

De Canarische Eilanden zijn van vulkanische oorsprong

no-gebergte, het Anaga-gebergte en de later ontstane Teide. In de loop der tijd groeiden deze vulkanen dankzij nieuwe uitbarstingen en aardverschuivingen aan elkaar en ontstond de wat op een driehoek lijkende vorm van het huidige eiland.

Niet alle Canarische Eilanden zijn nog steeds vulkanisch actief. Op La Gomera is, zo denken onderzoekers, al zo'n twee miljoen jaar geen vulkanische activiteit waargenomen. Ook op El Hierro was het lange tijd rustig, maar tot grote schrik van de Herrenos ontstond in 2011 een nieuwe onderzeese vulkaan ten zuiden van het eiland.

Het spectaculairste vulkanische eiland is Tenerife. De laatste grote uitbarsting van de Teide vond weliswaar ruim 200 jaar terug plaats, in 1798, en er was nog een kleinere in 1909, maar de gevolgen van de uitbarsting van 1798 zijn nog duidelijk zichtbaar. Er ontstond destijds een scheur langs de zuidwestelijke flank van wat nu Pico Viejo heet (de 'oude bergtop'). Hieruit spoot herhaaldelijk

magma de lucht in, die naast de oude top een nieuwe en hogere kegel vormde, de huidige Pico del Teide (3718 meter). Ook stroomden er rivieren van magma de berg af, die onderweg afkoelden en stolden. Deze gestolde rivieren zijn goed te zien op de vlakte rond de Teide en sommige reiken tot aan de doorgaande weg door het park. Ook schoten er tijdens de uitbarsting stenen de lucht in, die elders op de grond terecht kwamen. Gestolde lavastenen zijn rood van kleur, maar je ziet in het park ook zwarte basaltstenen en het op zwart glas lijkende obsidiaan.

De Teide is nog steeds actief: rond de top stijgt fumarolas op uit de grond, gasachtige damp. In 2017 werd rond Pico del Teide enkele malen seismische activiteit gemeten. Zo vonden er eind oktober ruim twintig kleine aardbevingen plaats op een diepte van 6 tot 8 kilometer onder zeeniveau rond het dorp Vilaflor ten zuiden van de Teide. De zwaarste had een kracht van 1,4 op de Schaal van

Richter. Involcan, het Vulkanologisch Instituut van de Canarische Eilanden, meldde dat de Tenerifeños zich geen zorgen hoefden te maken. Maar het is denkbaar dat de Teide zich binnen afzienbare tijd nog eens van haar vurige kant laat zien.

DE BLOEMEN- EN PLANTENWERELD

Hoewel door de eeuwen heen op grote schaal bos is gekapt en vooral op Tenerife de verstedelijking oprukte, zijn de eilanden gezegend met een grote rijkdom aan bomen, bloemen en planten. Dankzij het milde klimaat, de permanente passaatwind en de grote hoogteverschillen vind je er zelfs zo'n 200 soorten die alleen op de Canarische Eilanden groeien. In totaal groeien er op de eilanden zo'n 1800 verschillende soorten planten, bloemen en bomen. De meest in het oog lopende zijn:

- de drakenbloedboom (*dracaena drago*) sierde lange tijd het logo van Tenerife. Deze agavesoort kenmerkt zich door een lange

gladde stam waaruit bovenin dikke takken steken, die lange bladeren dragen. Het oudste exemplaar, zo'n 700 jaar oud, staat in Icod de los Vinos (zie p. 70). De boom dankt haar naam aan de rode kleur van de hars. Behalve op Tenerife komt de drago ook nog voor op La Palma, Gran Canaria, Madeira en Kaapverdië. Op La Gomera staat er nog precies één, en dat is dan ook een bezienswaardigheid (zie p. 150).

- de laurier (*laurisilva*) groeit op hoogte, in het Teno- en Anaga-gebergte, op de westelijke hoogvlakte van El Hierro en vooral in Nationaal Park Garajonay op La Gomera. De laurierbossen, met korstmossen op de takken en afhangende baardmossen, vaak gehuld in de mist, zijn uniek in de wereld. Ooit bedekten ze zo'n beetje het gehele Middellandse Zeegebied, maar na de laatste ijstijd zijn ze bijna overal verdwenen. Niet voor niets zijn mede daarom het Anaga-gebergte en een deel van Garajonay aangemerkt als biosfeerreservaat.

De drakenbloedboom van La Gomera

Wandelen bij El Teide, Roques de García

- wandelreizen, familie- en groepsreizen op Tenerife en La Gomera (www.snp.nl).
- Djoser biedt een 8-daagse groepsreis naar Tenerife en La Gomera aan, met een afwisseling van wandelen in de mooiste natuurgebieden (Teide, Garajonay) en vrij te besteden dagen (www.djoser.nl).
- met Stap Reizen kan je kiezen uit meerdere individuele wandelreizen op Tenerife of La Gomera, die verschillen qua aantal dagen en of je kiest voor één standplaats of een trektocht (www.stapreizen.nl).
- de enige individuele wandelreis die Hannibal Reizen op Tenerife aanbiedt is aantrekkelijk geprijsd en flexibel. Je bepaalt zelf hoeveel nachten je verblijft in het Anaga-gebergte, het Teno-gebergte en bij de Teide en kan kiezen uit lichte en zware wandelingen. Ook is een groepsreis mogelijk (www.hannibalreizen.nl).
- het Vlaamse Zuiderhuis heeft behalve Te-

nerife ook El Hierro op het programma staan: een interessante 10-daagse trektocht langs de natuurlijke hoogtoppen van het eiland (www.zuiderhuis.be).

- het kleinschalige Voettochten.nl heeft een individuele 12-daagse wandelvakantie op El Hierro in de aanbieding. Daarbij trek je per huurauto over het eiland, logeer je op vier verschillende plekken (in hotel/pension of huisje) en kies je zelf je wandelingen uit het ruime aanbod dat je mee op reis krijgt (www.voettochten.nl).

FIETSREIZEN

Het bergachtig karakter van zowel Tenerife, La Gomera als El Hierro nodigt niet uit tot een fietsvakantie op een toerfiets. Wel kan je er prima op pad met de racefiets en, in iets mindere mate, met een mountainbike. Professionele sporters gaan zelfs geregeld fietsen op Tenerife als hoogtestage. Voor de

Tenerife is bij sporters een populaire bestemming voor een hoogtestage

amateurrenner is het iets meer zoeken. Een uitstekende website met informatie over fietshuur, -begeleiding en fietsvriendelijke hotels is Fietsen in Spanje. Eigenaren Hans Resing en Liesbeth Muurling brachten de Canarische mogelijkheden al in kaart voor Tenerife, La Palma, Gran Canaria, Lanzarote en Fuerteventura (www.fietseninspanje.nl).

REISDOCUMENTEN/DOUANE

Voor Nederlanders en Belgen vindt bij aankomst op de Canarische Eilanden geen grenscontrole plaats en je mag er zes maanden blijven. Wil je langer blijven, dan moet je een verblijfsvergunning aanvragen. Je moet je in het land kunnen identificeren met een geldig paspoort.

Als inwoner van een EU-land mag je ongelimiteerd goederen in- en uitvoeren, maar er gelden wel beperkingen voor tabak, alcohol en parfum. Ook mag je in het vliegtuig alleen vloeistof bij je hebben die je na het passeren

van de bagagecontrole hebt gekocht. Voor flesjes vloeistof tot maximaal 100 ml, verpakt in een doorzichtige, afsluitbare plastic zak, wordt een uitzondering gemaakt. Deze regeling wijzigt regelmatig, dus houd de informatie hierover van je vliegmaatschappij in de gaten.

VERVOER NAAR TENERIFE, LA GOMERA & EL HIERRO

Per vliegtuig

Tenerife

Tenerife heeft twee vliegvelden: Tenerife Sur (Reina Sofia) en Tenerife Norte (Los Rodeos). De grootste van de twee is Tenerife Sur, in het zuiden op zo'n 20 kilometer van Playa de las Américas. Op deze luchthaven komen vrijwel alle internationale (vakantie) vluchten aan. Vanuit Nederland kan je hierheen vliegen vanaf Schiphol, Eindhoven en Rotterdam. In België wordt gevlogen op Tenerife Sur vanuit Brussel Zaventem, Char-

goede dag om naar boven te gaan, maar blijkt eenmaal boven dat het hele gebied boven de bewolking uitstijgt. En dit aanzicht kan gedurende de dag uur na uur weer anders zijn. De Teide is al zo'n 500.000 jaar oud en het landschap rond de vulkaan werd gevormd door opeenvolgende uitbarstingen, voor het laatst in 1909. Het gebied is niet het oudste vulkanisch gebied van het eiland. De vulkanische rotsformaties van het Teno-gebergte (zie p. 58) en het Anaga-gebergte (zie p. 99) gaan zeven miljoen jaar terug. Drie miljoen jaar geleden verplaatste de vulkanische activiteit zich naar het midden van Tenerife en vormde zich de Circo de las Cañadas, ten zuiden van de Teide. Binnen deze krater groeide tijdens talloze erupties de berg Teide en de andere toppen in Las Cañadas. De scherpe kraterrand van Las Cañadas is alleen in het zuiden intact gebleven, in de andere windrichtingen daalt de bergwand geleidelijk af tot zeeniveau. Het maanlandschap van de Caldera de las

Cañadas is zo bijzonder dat de Spaanse overheid al in 1934 plannen had om er een Nationaal Park van te maken. Tijdens de Spaanse Burgeroorlog (1936-1939) en de Tweede Wereldoorlog verdween het plan in de ijskast, maar in 1954 kreeg Tenerife alsnog zijn Nationaal Park, het oudste en grootste (184 vierkante kilometer) van de Canarische Eilanden. In 2007 erkende UNESCO het gebied als werelderfgoed en sinds 2013 is het ook een UNESCO Starlight Reserve. Er is in het Nationaal Park zo weinig lichtvervuiling dat je vanaf hier de sterrenhemel optimaal kunt bestuderen.

De Teide slaapt al ruim een eeuw, hoewel uit de zijflanken nog altijd zwaveldampen opstijgen. Het Observatorio del Teide houdt de vulkaan wel in de gaten, al gaat momenteel de meeste aandacht uit naar de zon en de sterrenhemel.

Parque Nacional del Teide is een druk bezochte toeristische attractie. Zelfs de meest

De bekende Roque Chinchado in het Parque Nacional del Teide

WANDELEN ROND DE TEIDE

Las Cañadas del Teide is een fantastisch en gevarieerd wandelgebied. In het park zijn 37 goed gemarkeerde wandelroutes uitgezet. Het zijn rondwandelingen, maar vooral lineaire routes, die onderweg weer aansluiten op andere routes. Zo kan je een wandeling net zo lang of kort maken als je wil. De routes variëren qua niveau en lengte. De kortste is 1 kilometer en de langste 16,6 kilometer, maar de meeste hebben een lengte van tussen de vier en acht kilometer.

De populairste is nummer 3, Roques de García: een rondje van 3,5 km rond de grillige rotsen, waarbij je halverwege een stukje afdaald in de caldera en steeds een prachtig uitzicht hebt op de rotsen en de Teide.

Een mooie dagetappe biedt route nummer 4, Siete Cañadas (16,6 km). Deze

voert je vanaf het bezoekerscentrum El Portillo over de onherbergzame vlaktes aan de zuidelijke rand van de vulkaan-krater naar de Parador.

Op de site www.gobiernodecanarias.org kun je een routekaart downloaden (Rutas) waarmee je vooraf je wandeling kan uitstippelen. Ze is ook verkrijgbaar bij het bezoekerscentrum. Onderweg kun je de kaart bekijken op de informatieborden.

Wil je op stap met een wandelgids vol uitgeschreven wandelroutes, raadpleeg dan de Rother wandelgids Tenerife. Deze bevat twaalf wandelingen in Las Cañadas del Teide, waaronder enkele pittige die de beklimming van de Pico del Teide als onderdeel hebben. Een makkelijke, maar spectaculaire route is La Fortaleza (3,5 uur). Vanaf bezoekerscentrum

HET NOORDEN VAN LA GOMERA

Het noorden van La Gomera vangt de pas-saatwinden op, die vaak wolken met zich meevoeren. Deze blijven hangen boven de bergen van Nationaal Park Garajonay en veroorzaken daar de mist en nevel die de laurierbossen zo betoverend maken. De noordelijke dalen zijn een stuk groener dan die in het zuiden, al regent het de laatste jaren ook in het noorden beduidend minder vaak. De belangrijkste plaatsen Vallehermoso, Agulo en Hermigua bieden een prachtig aanzicht, de witte en gekleurde huizen omgeven door het groen van de terrastuinen en afgezoomd door fraaie palmbosjes. Uitgestrekte bossen vind je in Nationaal Park Garajonay, dat het hart van La Gomera bedekt en een El Dorado is voor

wandelaars. Overal in het park kun je wandelroutes starten, door de nevelbossen, bergopwaarts naar de toppen van het eiland en bergafwaarts richting de groene dalen. Een interessante culturele bestemming is het Bezoekerscentrum van het Nationaal Park in Las Rosas, waar je niet alleen veel te weten komt over de natuur, maar ook over het cultuurhistorisch erfgoed van het eiland.

Het noorden is geen typische strandbestemming, maar herbergt wel de parels van La Gomera: het beschutte Playa de la Caleta bij Hermigua en het schilderachtige badplaatsje Playa de Alojera, dat wel iets weg heeft van een Grieks dorp aan zee.

Nationaal Park Garajonay, Roque Agando

NATIONAAL PARK GARAJONAY

Het hart van La Gomera is bedekt met imposante rotspunten, sprookjesachtig laurierbos en de hoogste bergen van het eiland. De bekendste zijn Garajonay (de hoogste: 1487 meter) en La Fortaleza (de 'spirituele' Tafelberg: 1243 meter). In 1981 werd een gebied ter grootte van zo'n tien procent van het

eiland (4000 hectare) bestempeld tot Nationaal Park. Vijf jaar later, in 1986, plaatste UNESCO een deel van het grondgebied, het centrale hoogland met Bosque del Cedro, op de lijst van Werelderfgoed. Dit deel van Garajonay wordt beschouwd als het best bewaarde neveloerwoud van de Canarische Eilanden. Hoe bijzonder dat is, blijkt wel uit

HET NOORDEN VAN LA GOMERA

het feit dat zulke oeroude laurierbossen naast de Canarische Eilanden alleen te vinden zijn op Madeira en de Azoren. Het centrale hoogland van La Gomera is de groene long van het eiland en de voornaamste waterleverancier. Hier ontspringt onder meer de Cedro-beek, de enige van La Gomera die het hele jaar door stroomt.

Nationaal Park Garajonay is uitstekend ontsloten voor het publiek. De weg GM-2 vanuit San Sebastián de la Gomera loopt van oost naar west midden door het park, tot ze iets voorbij Las Hayas stuit op de GM-1 (Valle Gran Rey-Vallehermoso). Langs de weg kan je geregeld stoppen bij uitzichtpunten of de auto achterlaten op een parkeerplaats

EL HIERRO

De grote onbekende, dat is El Hierro voor de meeste reizigers. Het kleinste Canarische eiland is dan ook minder makkelijk bereikbaar dan de andere zes eilanden en ligt letterlijk en figuurlijk wat uit het zicht. Toch heeft El Hierro bezoekers veel te bieden en tref je er een uitstekende toeristische infrastructuur. De vruchtbare hoogvlaktes en bossen in het midden en de spectaculaire kust aan de voet van duizelingwekkend steile rotswanden nodigen uit tot lange wandelingen. En dankzij de natuurlijke zeebaden kan je op veel plekken een verkoelend zeebad nemen. In authentiek

ogende dorpjes als Pozo de las Calcosas en Las Casas dompel je jezelf onder in de eilandcultuur van El Hierro. Maak kennis met Virgen de los Reyes, de beschutpatrones van het eiland die vierjaarlijks op handen gedragen wordt over een 28 kilometer lange pilgrimsroute. Leer de oorspronkelijke bewoners kennen in museumdorp Guinea en kijk met de ogen van César Manrique uit over een vruchtbare vallei. Krom ten slotte je rug met de jeneverbesbomen van El Sabinar en je weet: El Hierro is eigenlijk een must voor liefhebbers van de Canarische archipel.

De Westpunt van El Hierro bestaat grotendeels uit vulkaanlandschap

ATLANTISCHE OCEAAN

1. Villa de Valverde	12. Cala de Tacorón
2. Puerto de la Estaca	13. Ermita de Nuestra Señora de los Reyes
3. Arbol Santo Garoé (heilige boom)	14. Faro de Orchilla
4. Tamaduste	15. El Sabinar
5. Pozo de las Calcosas	16. Pozo de la Salud
6. Mirador de la Pena	17. Sabinosa
7. Las Playas	18. Malpaso
8. Isora	19. Los Llanillos
9. Las Casas	20. Tigaday
10. El Pinar	21. Las Puntas
11. La Restinga	

EL HIERRO

